

ПОВЕРНЕННЯ ДО ТЕМИ: Релігійні інституції в умовах війни: сучасний український контекст

RETURN TO THE TOPIC: Religious institutions in wartime: current ukrainian context

<https://doi.org/10.15407/fd2025.03.114>

УДК 122/129; 2-14-18

Оксана ГОРКУША,

кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділення релігієзнавства,
Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
02000, Київ, Трьохсвятительська, 4
slovosvit@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4751-6616>

ОНТОЛОГІЧНО-АНТРОПОЛОГІЧНА ДИХОТОМІЯ І МЕТАФІЗИЧНА НЕСУМІСНІСТЬ «РУССКОГО МІРА» ТА УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ

Уявлення про світ та людину на світоглядних мапах Українського світу та «руського міра» є взаємовиключними. Власне це і є причиною, заявленої однією з цілей цієї війни Кремлем: «денацифікація» українців, що фактично означає знищення нашої ідентичності в усіх культурно-мисленнєвих дискурсах. У системі ідентичностей особи релігійна, церковна та конфесійна ідентичність пов'язані з громадянською (вірянин тієї чи іншої конфесії усвідомлює себе водночас громадянином тієї чи іншої країни) та історичною, дискурсивно-базовою для «пам'яті роду» і розуміння власних витоків, місця у сучасності й суспільно-цивілізаційних перспектив. Цілий спектр конфесій одночасно присутні і в Україні, і в Росії. Понад те, часто ці конфесії мають спільне походження через тривалий історичний період, впродовж якого територія України через попередню окупацію Московією існувала як частина Російської імперії або ж Радянського союзу (імперського клону Московії у минулому столітті). Тридцять років конфесійний розвиток самостійної України відбувався незалежно або ж дистанційовано. Загарбницька війна Московії проти України поставила питання про спільність/несумісність тих конфесій, представники яких перебувають по різні боки фронту. У статті з'ясовуватимемо чи пов'язані віронавчальні дискурси цих

Цитування: Горкуша, О. (2025). Онтологічно-антропологічна дихотомія і метафізична несумісність «руського міра» та Українського світу. *Філософська думка*, 3, 114—134. <https://doi.org/10.15407/fd2025.03.114>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

конфесій зі світоглядними мапами «руського міра» та Українського світу? Яким чином вони дають відповідь на фундаментальні метафізичні питання про сенс життя і ціну смерті людини, про можливість знищення частини актуалізованого світу у світлі доцільності сучасної війни та конкретної фронтової ситуації, де по різні боки знаходяться православні, католики, мусульмани, язичники, протестанти, підтримувані їхніми релігійними проповідниками?

Порівнюється дві позиції суб'єкта щодо дійсності: 1) дійсна (характерна для українців, за якої суб'єкт включений у подію, сприймає дійсність як онтологічну даність, з якою у взаємодії з іншими, хто теж перебуває в цій події, і поділяє ті самі (адекватні дійсності) світоглядні параметри та самовизначається як свідомий відповідальний діяч, включно з Богом (для), співтворить майбутнє з урахуванням минулого та спільно сформульованого належного; 2) симулякривна, притаманна носіям «руського міра», за якої їхня світоглядна модель визнається взірцевою, натомість дійсність спростовується, руйнується, стає матеріалом для втілення нав'язаної Кремлем «правильної картини світу». Відповідно, перебуваючи на полі бою з різних сторін (українці, що захищають свій світ та життя актуалізоване, та росіяни, які хочуть знищити Україну та українців) представники тих самих віросповідань насправді не можуть сповідувати того самого Бога, адже один і той самий Господь не може бути Творцем та Руйнівником, автором дійсного світу та Брехуном, що нав'язує свою брехню світові.

Ключові слова: ідентичність, свідомість, онтологічна мапа, антропологічні уявлення, метафізичні переконання, війна, віровчення, «руський мір», Український світ.

Вступ

Актуальність. Найновіші дослідження українських філософів і релігієзнавців логічно зосереджені на філософському та релігієзнавчому осмисленні тієї катастрофічної дійсності, у якій ми перебуваємо безпосередньо, а отже сприймаємо її феноменально і можемо щиро засвідчувати раціонально. Також предметом особливого зацікавлення українських філософів, релігієзнавців, культурологів, політологів, філологів та істориків (мислителів цілого гуманітарного спектра) є контекстуальна інтерпретація подієвої дійсності чи її міфічного фальсифікату, у дискурсі яких обґрунтовується (вмотивовується) той чи інший спосіб дії/реакції людини/спільнот на ситуацію/події, з метою досягнення того чи іншого суспільно-історичного результату, у якому проявилася б, стабілізувалася, концептуалізувалася певна змістовна парадигма, придатна для доцільного витлумачення особистого/суспільного досвіду та сенсового вкорінення свідомості індивіда в бутті. Бо немає сьогодні більш актуальних тем для українських гуманітаріїв за тему екзистенційного, онтологічного, аксіологічного та метафізичного обґрунтування нашого права на життя попри наполегливі спроби Російської Федерації та носіїв «руського міра» нас знищити. І зовсім не метафорично чи й культурологічно, а цілком фізично і остаточно.

Об'єктом аналізу статті є конкретний буттєвий локус — подія зустрічі віруючих вірян різних (декларативно — тих самих) конфесій

на фронті загарбницької війни Російської Федерації проти України. **Предметом** — конфесійне ставлення представників «руського міра» та Українського світу до війни.

Мета дослідження: проаналізувати як онтологічно-антропологічні протиріччя двох несумісних світоглядних парадигм («руського міра» та Українського світу) перетинаються в одній події і співвідносяться з метафізичним рівнем світосприйняття, традиційно співмірним духовним об'єктам конфесійних віровчень.

Дослідженість проблеми. Останніми роками у «Філософській думці» знаходимо декілька важливих публікацій українських філософів на цю тему (Ковадло, 2024; Бистрицький, 2023). Ідеї з цього доробку та інших праць (Шалашенко, 2020) українських філософів ми використовуємо у наших інтелектуальних пошуках. Через брак місця у межах цього тексту, їхній аналіз винесений в іншу статтю. Загалом згадані вище й інші праці українських філософів (Шамрай, 2023; Йосипенко, 2024) та міркування українських гуманітаріїв сьогодні зосереджені саме на темі війни. Тож вони є для нас ейдетичним джерелом та скарбницею притомних оцінок та раціональних пропозицій. Є також і цілий ряд концептуальних робіт (Криза ідентичності, 2021; Глобалізація і культура, 2018; Єрмоленко, 2021; Ідентичність людини, 2023; Інший та чужість, 2024; Проблема людини, 2020; Богословські аспекти, 2024), які глибоко занурюються у зміст сучасної української дійсності. До таких належать і колективні монографії відділення релігієзнавства Інституту філософії НАНУ, у яких ми висвітлювали той чи інший аспект заявленої теми (Український світ, 2022; Георелігійні процеси, 2023; Релігія і війна, 2024). Також деякі методологічні та концептуальні пропозиції ми вже аналізували й формулювали в наших попередніх наукових публікаціях (Горкуша, Филипович, 2021; Горкуша, 2023; Филипович, Титаренко, Горкуша, 2023).

Українська Голгофа як локус верифікації теологічного змісту

Нагадаємо, що ми раніше вже аналізували три відмінні позиції суб'єктів конфесійної/церковної свідомості, пов'язані з їхньою локально-диспозиційною ідентичністю чи глобальною визначеністю щодо подій Української дійсності (Горкуша, 2017):

— Дійснісна — співпричетна громадянській спільноті, свідомісно та діяльно включена в події, які переживає у взаємодії з іншими суб'єктами Українського світу.

— Симулякривна — характерна для носіїв рускоміровської парадигми, за якої історичні факти та дійсні події проінтерпретовані згідно з ідеологічними російсько-шовіністичними запитами і пропагандивними

потребами Кремля, скерованими на виправдання експансивної імперської політики та загарбницької війни проти України.

— Універсалістська — позаконтекстуальна, за якої суб'єкт зверхньо почувається зовнішнім спостерігачем і висловлюється незаангажованим нашою дійсністю чином. Наприклад, як це було у Папи Франциска.

— Вселенська — характеризується такою суб'єктною позицією, за якої відбувається співпереживання кожному комунікативно причетному згідно з його контекстуальними обставинами, — як то демонструється Вселенським патріархом Варфоломієм.

Зрозуміло, що для всіх цих суб'єктних позицій буде характерним особливе ставлення як до тієї самої дійсності та залучених до неї акторів, так і до її оцінок. Перші дві позиції є включеними в одну й ту саму подію, але взаємовиключними та взаємоспростовними щодо її тлумачення та оцінювання на підставі кардинально відмінних світоглядних мап. Глобально-універсалістська характеризується зверхністю (вилученістю за межі, позицією «поза і понад», що нібито забезпечує змогою об'єктивно оцінювати, насправді ж — узовнішнювати, об'єктивувати) у ставленні до локального контексту, зневаженням дійсності й індивідуального досвіду на підставі необхідності застереження інтересу універсального, що за перевірки виявляється партикулярно встановленим та суб'єктивно сформульованим приватним інтересом/обмеженням уявленням. Вселенська (комунікативна) характеризується спробою не лише через змістовне й дієве залучення зрозуміти контекстуально занурених суб'єктів, але і співпереживати з ними дійсні події співпричетно до формулювання спільних оцінок і розумінь, висловлюваних на підставі непорушних (загально визнаних для усіх включених в комунікативну спільноту суб'єктів) цінностей та норм.

На черговому відео з розстрілом українських захисників, які потрапили у полон до російських загарбників, камера телефону, якою фіксують свої звірства рашисти, на мить вихоплює іконку Ісуса, почеплену на груди бойовика, що перезаряджає свій автомат, адже щойно випустив у нашого знезброєного військового усі кулі, але до розстрілу уже наказують рухатись іншому. Абсурд ситуації вже не є для нас шокуєчим. Це не кадри з бойовика про захоплення Землі космічними/пекельними нелюдами, що почали тераформатування, першим етапом якого є винищення автохтонів. Хоча насправді десь приблизно так воно і є. І не згенероване III марення-забаганка прихованого, але вкрай спраглого крові й насилля, маніяка. Це дійсні кадри розстрілу наших українських воїнів російськими загарбниками, кожен з яких є тим маніяком, який, будучи безвільним і упослідженим рабом у диктаторсько-тоталітарній системі Московії, насолоджується нагодою втілити образ всесильного руйнівника-винищувача життя та гідності *іншого*, яка компен-

сує його особову нищість, громадянську неспроможність і свідомісно-сумлінневу неповносправність.

За одинадцять років загарбницької війни Російської Федерації ми звикли до звірств окупантів, які без докорів сумління чимраз впевненіше спростовували усі моральні імперативи й поведінкові табу цивілізованого людства. Для адаптації нашої психіки було вдосталь часу і подібних зафіксованих на відео (інформаційна ж доба) воєнних злочинів «руських». Ми засвоюємо цей досвід не з історичних пам'яток та раціоналізованих інтерпретацій, а безпосередньо з подій та свідчень рідних/друзів чи співгромадян — належних нашому світові й пов'язаних тією самою ідентичністю. Від кривавих потічків на бруківці Майдану у часі Революції Гідності, коли сморід Звіра паралізував свідомість, яка розуміла, але відмовлялась погоджуватись, що правічне, абсолютне і безглузде Зло вже тут і чатує на зручну мить знищити наші сенси, стоптати наш національний цвіт і спорошити наш Український світ в остаточне ніщо, ми досвідно (шкірою та всіма органами чуттів) впродовж понад десятка років всотували факт його присутності.

А ще були Іловайськ, ДАП, Буча, Маріуполь, Ізюм... із тисячами закатованих, понівечених, зґвалтованих, згорілих, розтрощених у власних будинках, автомобілях, розірваних на шматки ракетами та вбитих і розтерзаних, розстріляних і розчленованих нелюдьми українців. І наші емоційний інтелект вигорів, а здатність до емпатії зазнала травматичної ампутації. Бо інакше ніяк. Інакше свідомість не впорається із жахливим, макабричним безглуздом цього дійсного хорору. Жодна логічна еквілібристика не в змозі обґрунтувати вчинки загарбників у звичній нам аксіологічно-онтологічно-антропологічній системі координат. І ми мусили досвідно засвоїти той факт, що вони абсолютно *інші* (за світоглядом, способом дії, ціннісною шкалою, мотиваційним джерелом).

І ми, що досі були переконаними, ніби цінність життя людини є абсолютною, універсальною, неспростовною максимою, адже це жива свідомість, якою Господь сприймає досвід досконалості свого Творіння, — мали забути усі теоретичні рефлексії та прогресивно-цивілізаційні й аксіологічно-гуманістичні концепції, аби навпомацки, наосліп та в німу відшукати спосіб врятувати залишки здорового глузду в розтрощеній безумом подій свідомості. Але нескінченний вал жахливих свідчень правічним потоком змив нашу певність у цивілізаційному поступі людства загалом, опертому на якісь загальнолюдські непорушні підвалини-цінності.

Так ми досвідно з'ясували, що демонстрація звірства противником є формою терору, спрямованою на знищення ціннісно опертої свідомості шляхом плюндрування самих цих цінностей та їх сакрального джерела. Тому часто самі російські злочинці, хизуючись здатністю і змогою так чинити, фільмували і розповсюджували цей контент. Зрештою, ні вико-

навці, ні їхні командири чи й родини переважно не переймались докорами сумління за скоєне, адже згідно із засвоєними як світоглядні засновки наративами «руського міра», українці — лише неправильні «руськіє», а Україна — фейкове утворення на території «Святої Русі». Тож кремлівські загарбники і вбивці ніби виправляють дійсність, «асвабжадая родіну» від тих, хто «зрадив» свою «рускость».

Звичайно, напозір російські пропагандисти та псевдосуди приписують свої звірства **іншим** — українцям, що є, за шовіністичними переконаннями «руських», їхніми потворними антиподами, які незаконно утримують (спотворюють, «аскверняють») їхню історію, територію, православ'є, бо мешкають «на окраїне» «Русской Федерації» (імперії), але не хочуть визнавати себе їй належними і відмовляються ставати «руськими». Це класичний і зручний метод перенесення вини зі злочинця на жертву (шляхом приписування їй тих намірів, прагнень, переконань і характеристик які реалізовує злочинець), який психологічно (емоційно та свідомісно) «знімає» провину, перекидаючи ситуацію у віртуальній (варіативній, ілюзійній) реальності у діаметрально протилежну за значенням і оцінками.

Та у нас немає підстав вірити в те, що росіяни не усвідомлюють своєї злочинності. Але вони компенсують здогад про свою ницу звіриність, приписуванням власних прагнень, тваринних потягів, ментальних характеристик та аморальних вчинків **іншим** — українським захисникам. Цим ніби стверджуються: «всі такі, але я маю право, бо виконую священну місію та маю змогу так чинити». Так витісняючи із свідомості у публічно змонтований фальшивий «спогад» (де нібито вони не вбивці-гвалтівники, а лицарі-«защитнікі атечества») власну нікчемність та злочинність, вони приписують **іншим** (українцям як носіям сакральних та громадянських цінностей християнсько-європейської цивілізації, яких ненавидять за якісну інакшість) свої гріхи. Між іншим, така методика засвоюється в процесі соціалізації руських через офіційну псевдоісторичну міфологію — російську історіософію, яка спотворює опис історичних подій, підпорядковуючи переказ фактів наративу «священної місії руського народа і руської цивілізації».

Але повернемося до аналізованого, одного з десятків оприлюднених російськими злочинцями відеосвідчень розстрілів, розчленувань, шматувань, принижень, смертоносних катувань наших воїнів. Це зафіксовані свідoctва звірств, ненависті і паплюження сакральних для християнсько-європейської цивілізації цінностей (у християнському дискурсі гідність, свобода, життя, правда доповнюються любов'ю, милосердям, самовідданістю, праведністю). Передапокаліптичне безглуздя, мабуть, найвдаліший термін для позначення змісту того, що відбувається. Бо це безглуздя, що засвідчує кінець світового порядку, ґрунтованого на непорушності правил поведінки, кордонів державного суверенітету, меж, прав і сум-

ління громадянської свідомості, за якого поважали гідність особистості та життя і свободу людини, — багаторівнєве і має свій контекстуальний, змістовий і подієвий виміри. І, зрештою, спрямоване на руйнування буттєвих (онтологічних, антропологічних та й метафізичних) засад світу, який ми знаємо і у якому самовизначаємось (з яким себе співвідносимо і в якому себе ідентифікуємо).

Щонайперше розглянемо абсурдність цієї ситуації з власне *людсько-го* виміру. От який сенс під відеозапис методично розстрілювати одного за одним неозброєних, полонених українців? Хіба справа у маніакальній ненависті до «неруських» громадян загарбованої України, які категорично відмовляються віддати на поталу ворогам рідну землю та державу і позбутись своєї ідентичності? Чи в бажанні мати компенсаційне щодо власної нікчемності актуальне й документальне підтвердження сили та влади над неозброєним *іншим*, аж до здійсненої змоги його розстріляти? Чи в завданні чинити демонстративний терор задля системного залякування українців та послідовного знецінення та знищення Людини як вільної Особистості — Образу і Подоби Божої? Чи в ненаситному бажанні чимраз заново доводити (згідно з російською класичною моделлю), що ти хоч і скажена безіменна наволоч, але «не тварь дражащая, па-таму что право імєю»?

І таких же задокументованих та оприлюднених воєнних злочинів російських загарбників ми маємо з 2014 року безліч. Нелюди (у сенсі ті, хто спростовує загально визнані норми людської поведінки) спеціально нам демонструють найжорстокіші та найганебніші способи знищення українців, вказуючи на тендітність людської плоті, знецінюючи життя та плюндруючи статус людини. Так, ніби важить перетворити кожного українця у криваву пляму та втоптати попелом в тло забуття. Цьому присвячено безліч їхніх страхітливо-хімерних пропагандистських за метою, правдивих за змістом відеороликів, на яких вони нівечать і паплюжать плоть і дух українців. Але така наполеглива демонстрація злочинів має на меті не лише залякування та зневолення (методика привчання до безпорадності й нездатності до спротиву) нас, але і призвичаєння людства до зняття табу й ламання кордонів.

Цим запускається вікно Овертона на розворот цивілізаційного поступу людства в протилежний, від усталеного як правильний попереднім світовим порядком, встановленим після Другої світової війни демократичними країнами, які перемогли криваву антилюдську фашистську тиранію, на засадах гуманізму і лібералізму, за якого найвищою цінністю є людське життя, індивідуальна свобода, суб'єктна гідність і персональна відповідальність. Вони ж ламають кордони дозволеного і нормального в сучасному цивілізованому суспільстві, знімають табу на звирячу (антигуманну) поведінку, знецінюють загальновизнані («універсальні»:

гуманістичні, демократичні, ліберальні) цінності, плюндрують людину, десакралізують життя, скасовують заборону на злочин та скасовують осуд зла. Це все заради того, щоб змінити вектор розвитку людства в бік автократії, тоталітаризму, деспотії та диктату сильного за рабського зневолення мас, спраглих злитись із системою, велич якої компенсує їхню особисту нікчемність.

А що ж з **метафізичним** виміром? З якою метою екстатично осканенний від крові вбивця почепив собі на груди Спаса нерукотворного¹? Щоб Він пильно спостерігав своїми, вишитими зеленим по болотному, очима за творенням злочинів руками озвірілого кремлівського ідолопоклонника? Вдивляйся, намальований і освячений підкремлівськими, ніби православними, попами, Ісусе, у те, як Твоїм іменем маніяки-смертоносці закликають свій Легіон нищити людство у його історично актуалізованих та ціннісних параметрах. Це ж наскільки треба ненавидіти Христа як Слово, яке осяяло світ сенсом життя, і Спаса, що смертю смерть подолав, щоб використовувати Його, спотворене кремлівським ідолопоклонством, зображення, як ганчірку для витирання з дійсності усього, Ним створеного і викупленого від небуття. Щоб буття, прикриваючись його зображенням, знищувати в небуття. Історично втілене свідоме й суб'єктне життя перетворювати в ніщо. Щоб життя (українців, Українського світу) здолати смертю й витвір Божий, історично здійснений Українським світом, намагатись спопелити в нестримному потязі до антитворіння. Щоб Людину, яка є Образом і Подобою Господа, розтерзувала істота, яка начепивши цю іконку як індульгенцію за будь-які злочини, відмовилась від власної людської подоби, заради потішення тваринних інстинктів і потурання звірячому еству. За понад десятиліття загарбницької війни Російської Федерації проти України (а щонайбільше за триріччя повномасштабного вторгнення) ми багато разів мали нагоду пересвідчитись, як під відеозапис хизуються озвірілі рашистські вбивці своїми злочинами, легалізованими їхніми ж некрофільно-кремлепоклонними попами. Та й на цьому записі злочинці навпаки будь-якому здоровому глузду прагнуть зафільмувати все, ще й потрапити у кадр в момент розстрілу українських полонених воїнів. «Затрофеїти» своє «всесилля» як знищувача

¹ Для ілюстрації: Розроблено цілу систему ікон для російських військових. Про це можна дізнатись із виставки «Походные и нательные иконы Русской армии»: «В Москве открыли выставку икон, с которыми россияне шли убивать украинцев... Организаторы называют эти иконы “духовной броней”, подчеркивая, что бойцы на фронте носят их так же, как бронежилеты и оружие. По словам клирика РПЦ Константина Татаринцева, солдаты молятся о победе над врагом, “как и века назад”» (<https://t.me/voennyotdel/8658>). «Выставка фактически превращает религиозные символы в инструмент оправдания агрессии, демонстрируя, как церковь поддерживает российскую военную кампанию против Украины» (<https://t.me/shaltnotkill/9323>).

життя українського. Зафільмувати себе в образі і подобі богопротивника, що приносить смерть живому і знищення Українському світові. А в їхній викривленій навиворіт реальності: в образі «богоносця», який «асвабаждает Святую Русь».

Насправді ж йдеться про спробу компенсувати/виправдати своє нікчемне і безглузде, злочинне й огидне існування безвільного раба антилюдської системи, причетність якій ніби уділяє індивіду «всесилля» — божественного атрибута, приписуваного кремлівськими ідолопоклонниками саме цьому етатистському монстру. Зрештою — у задоволення маніакальної пристрасті мати змогу ще і ще раз переживати, переглядаючи відеотрофейну мить (**владарювання над часом**) розстрілу роззброєних українців (**владарювання над іншими**), момент екстативно-хмільної насолоди від безкарного злочину (**приписування собі всемогутності**). Рашистські звірі на відео наказують одним за одним нашим хлопцям підходити до місця (**владарювання над простором**, який присвоюють, винищуючи його господарів), де вони їх у спину розстрілюють.

Наші воїни не плазують, не пручаються, не молять убивць про помилування... Але вже зневолено, бо ж беззбройні, зв'язані та полонені, йдуть на розстріл. Один по одному. Та не приречено, а якось спокійно, бо ж їхнє сумління чисте — обов'язок перед родиною та землею Батьківщиною вони виконали до останнього подиху. І найпевніше, мабуть, тому, хто знає, що Христос, який ось поруч на хресті у цьому місці й цій самій події, зараз витре кров з його ран. Бо віруючий християнин, який щиро вірить в Христа і наслідує Його, знає шлях із безвиході цього Голгофського моменту у вічну присутність поряд з Господом. Але наш Спас у силах — не фетишна картинка ідолопоклонників на військовому шевроні окупанта, а іманентно присутній у цій тимчасово-остаточній миті вічний Бог, до якого лунуть/трансцендують душі наших воїнів-мучеників.

І ми таки маємо можливість припустити, що принаймні п'ятеро із шести наших загиблих захисників могли бути тими, хто вірить в Бога: четверо — християнами, а троє — православними (приблизно відповідно до статистичних даних щодо віруючих серед українців). Але вбивці-окупанти теж, мабуть, себе ідентифікують (згідно з російською статистикою) майже всі, як таких, хто вірить у вищу силу, переважна частина з них — як православних. Безумовно православним себе вважає вбивця з шевроном-спасом. Саме тому він переконаний (принаймні візуально-декларативно), що виконує священну місію з «асвабодження Святої Русі», а у загарбницькій армії проти України і українців воює і сам Бог. Так йому розповідають російські пропагандисти та попи. Цим гаслом розпалювало його ненависть до українців та зрощувало його жагу нас вбивати «русское ваенное духовенство» — сучасний російський аналог військових політрків доби тоталітарної совецкої імперії.

Повертаючись до «спаса» на грудях російського вбивці, зауважимо, що це не окремий якийсь маргінальний випадок, а наслідок послідовного окормлення російських загарбників їхнім «ваєнним духовенством». Так фактично релігійні символи перетворюються в інструменти виправдання агресії і демонструється, що церква підтримує військову кампанію проти України та надихає на вбивство українців. Таким чином Кремль руками РПЦ сакралізує свої загарбницькі дії, оприсутнює через «ваєнніє ікони» культ війни («великої пабеди»), фетишизує його символи, як от «шеvron спаса нерукотворного», героїзує вбивць і створює особливу криваво-загарбницьку міфологію для майбутніх поколінь «русского» гарматного м'яса.

Героїзація та ангелізація російських вбивць² через сакралізацію загарбницької дії спрямована на те, щоб стимулювати руйнування дійсності в ім'я повернення легендованої «Святой Русі» (Едемський сад «русского міра») у варіанті «асвабаждьонного Атечества» (бажаний Рай як земля обіцяна в парадигмі «русского міра»), кордони якого щораз відсовуються за межі тих історичних, цивілізаційних, географічних, геополітичних, національних і культурних просторів, на які ступить чобіт російського окупанта.

Так специфічний псевдоісторичний наратив, опертий на імперсько-цивілізаторські легенди (ідеологічно сконструйована псевдоісторична «пам'ять», над формулюванням якої працювала інтелектуально-пропагандистська машина Московії /Російської імперії /Радянського Союзу /Російської Федерації, і яка транслювалась у свідомість мас усіма наявними знаряддями формування «міровоззренія» — від ЗМІ, дитячих, середніх, вищих навчальних закладів, спектр мистецької, наукової, духовної продукції), змонтований за взірцем апробованих світовими цивілізацієформувальними релігіями схем впорядкування та підпорядкування історичних та метафізичних подій, стає методологічною програмою для геополітичної зміни світу, відповідно імперсько-експансивним зазіханням Кремля. Фактично йдеться про тераформатування — перетворення окуповуваних Росією територій на «русскій мір» усіма доступними засобами, знаряддями та шляхами, зокрема і світоглядною окупацією свідомості людей за допомогою пропагандистських та псевдорелігійних інструментів.

Там, де засівається зерно «русского православія», «русскім духом» удобрюване, має прорости і сформуватись «русскій мір» — іншого сві-

² Для ілюстрації: «Священник РПЦ назвал российских солдат “ангелами-хранителями”»: Священник Вятской епархии иерей Вадим Маринич, который награжден медалью “Участник специальной военной операции” Министерства обороны России...: “Наши защитники — это Ангелы-Хранители. Они носят погоны, как крылья ангельские, защищают нашу страну, нас с вами”» (<https://t.me/shaltnotkill/9309>).

тоустрою «загадочная істинно-православная русская душа» не визнає і не визнаватиме. Саме у такому значенні («руський мір») вони і застосовують термін «мір». За їхньою «міровоззренческою» матрицею мир (гармонійне взаємозбалансоване співіснування усіх елементів) у світі настане тоді, коли світ стане «руським» за способом влаштування та кремлівським диктатом правил гри (методологія). Так онтологію вони заміняють викривленою метафізикою, ґрунтованою не в надприродному, а в **неприродному** потязі до знищення і руйнування, і формулюють спотворено призموю некрофільної антропології, бо ж їхні герої смерть не долають, а приносять.

І патріарх Кірілл саме це і висловлює своїм «руським язиком» (підпорядкованим правилам післяправди, коли симулякр не просто приховує чи перебріхує дійсність, а започатковує її зміну або ж руйнування), звертаючись «ко всем защитникам Отечества»: «мы миролюбивая страна и очень миролюбивый, многострадальный народ ... У нас нет никакого стремления к войне или к тому, чтобы делать нечто, что могло бы причинить вред другим. Но мы уж так воспитаны всей нашей историей, что любим свое Отечество и будем готовы защищать его так, как только русские могут защищать свою страну»³. І так, тут йдеться саме про натхнення та мобілізацію росіян на загарбницьку війну проти України. Бо «защитать свою страну» вони припхались до нас — у незалежну Україну.

Однак не варто приписувати сакралізацію війни та ідеологічно-пропагандивну функцію лише РПЦ. Безумовно, саме ця псевдоцерковна інституція відіграє тут ключову роль. І в системі ідеологічного забезпечення Російської Федерації роль Московського патріархату подібна до ролі Центрального комітету компартії СРСР, який власне задавав основний дискурс, формулював ключові наративи, формував «правильное віденіє і поніманіє», вказував «правильное направление» і «вклад в дело пастроєнія комунізма». Йдеться про офіційне тлумачення історії та подій, оцінок і ставлення, які вмонтовувались стійким каркасом в колективну свідомість маси несвідомих індивідів.

Але ж у РФ є ціла система офіційно визнаних та зареєстрованих конфесій. І рівень їхнього визнання чи репресування у РФ напряму залежать від того, чи підтримують і як інтенсивно заохочують своїх послідовників до вбивства українців і загарбання України ці конфесії. І вони, принаймні в офіційній риторичі, звіряють свій теологічно-ідеологічний годинник за речником еталонних «істинних» меседжів, висловлених релігійною риторикою кремлівським патріархом Кіріллом. Тож саме Моспатріархат виконує в міжконфесійних заходах сучасної РФ функцію головної скрипки та диригента.

³ «Только русские могут так защищать свое Отечество» / День Патриарха (<https://dzen.ru/video/watch/67eaed1975ea2401a6af6472>).

Для росіян ця війна є крахом цивілізації і цивілізованості, адже вона продемонструвала звиряче єство «руських», спростувавши їхнє право називатись людьми цивілізованими — носіями людяності у її загальнолюдському ціннісно-етичному формулюванні. І куди б росіяни тепер не намагались сховатись, над їхньою свідомістю, якщо там є людське сумління, нависатиме тінь вбивці, що начепив собі на груди шеврон із зображенням Христа, аби продемонструвати Господу свою смертоносну всесильність, безумовну злобу на світ, ненависть до Гідних, звиряче єство й ненаситну жагоду, жагу крові й маніакальне прагнення завдавати болю, страждань, тортур, приниження й паплюження Іншому.

Натомість українці, які дивляться на подію цієї війни не лише з іншого буттєвого, а й з іншого світоглядного ракурсу, зауважують її **антропність**. Бо ми сприймаємо цю подію (бою, фронті) не очима вбивці й загарбника, а очима захисника (родини, України, гідності, життя свого й Іншого) як саможертвний (Гефсиманський) акт порятунку людини і Творця й засвідченого ними в комунікативному взаємовизнанні контекстуально проявленого Творіння — дійсного буття.

Висновки

«Русские», схиблені на своєму цивілізаторстві та вседозволеності в ім'я накидання світові якоїсь своєї архітекτονіки, видуманої їхніми ідеологами. Вони вважають себе володарями істини, яку оголошують абсолютною, знищують кожне наше місто, містечко, селище, куди ступає їхній чобіт чи долітає їхня балістика, випалюють кожну ідентичність, яка суперечить гаслу «я — російський» (безумовна належність «росському міру» і рабська залежність від цієї системи) як на території РФ, так і на окупованих територіях. Якщо їхня загарбницька армія зі смертоносною зброєю, націленою на українських громадян, включно з російськомовними співгромадянами, займається тераформатуванням, то світоглядоформатуванням займається інша армія — пропагандистська та псевдорелігійна і псевдодуховна (зокрема і «воєннеє духовенство»). Але метою є захоплення чужого та знищення Іншого — завоювання ресурсів і потішення своїх маніакальних прагнень до смертоносного всевладдя.

Ці «художники» — не творці, а божевільні, що кривавими рештками Іншого оформлюють «нову картину мірового порядку», за якого на їхній розсуд, керуватимуть лише ті сильні лідери (індивіди, наділені змогою зруйнувати всесвіт і владою над великими групами рабів, яким диктують «правду» і цінності), які можуть застосувати грубу силу і зброю для знищення світу. Саме це і дає цим людям та підпорядкованим їм державним системам право перерозподіляти світ і людство як територію і ресурси. А Кремль — уособлений Путіним колективістський «рус-

скій» монстр, себе вважає тим, хто має право накидати цьому світові правила гри і долю, бо ж володіє «істиною», яку має «священну» (цивілізаторську) місію втілити.

Отже, як ми зазначали вище, в події загарбницької війни РФ проти України є *дві включені світоглядні позиції* (ідентифікатори за світоглядною локацією залученого до події суб'єкта): *дійснісна і симулякривна*. Універсалістську чи вселенську ми тут згадували побіжно.

Дійснісна позиція, як ми її висновуємо згідно з нашим особистим досвідом війни, виходить з тих параметрів, які актуалізовані в сучасному світі: Україна є самостійною демократичною державою, домівкою для української політичної нації, яка у своєму релігійно-конфесійному сегменті є переважно християнською та принципово поліконфесійною через орієнтованість на розуміння і повагу до іншого, а у своєму етнічному складнику є переважно автохтонним суб'єктом, що тут жив (враховуючи наших історичних пращурів) впродовж тривалого історичного періоду, освоював природне й облаштовував соціальне середовище, формував власний характер і світогляд у гармонії зі світом довколишнім та геополітичним, в єдиному плінні з християно-європейською цивілізацією, ґрунтованою на засадах цінності свободи, гідності, персональної суб'єктності і відповідальності, поваги і розуміння **іншого**, у взаємодії з яким ми є співтворцями Божими в культурно-історичному дискурсі розгортання світу як втіленого Слова Божого.

Вочевидь така світоглядна диспозиція передбачає не лише історичну вкоріненість та подієву залученість у сучасність, але й відкритість у майбутнє, яке тут і зараз, бо ми перебуваємо в епіцентрі дійсності, зароджується, а отже — може містити саме ті характеристики, які ми спроможні йому надати. Кількість співпричетних співвідповідальних суб'єктів, від залученості яких залежить яке ж майбутнє буде втіленим, може варіюватись. Але для тих, хто вірить в Бога та є вірянinom християнських конфесій, зрозуміло, що до цієї спільноти має бути залученим Господь, щонайменше тому, що своїми людськими руками довершуємо Його витвір відповідаючи із земного тимчасового контексту на Його заклик до життя як вільної, гідної, відповідальної, здатної до творчості і саможертвної особистості яка українським змістом висловлює вічні сенси тут і зараз, але у взаємодії й порозумінні з Господом, рідними, Батьківщиною та іншими, — тими, хто поруч і разом з нами тримають собою твердь Українського світу як історично реалізованої, заповіданої нам Господом Земної Батьківщини.

Натомість симулякривна позиція ставиться до буття проявленого, актуалізованого як до матеріалу, з якого треба зшити, обрізавши усе зайве, той образ світу, який сформульований кремлівськими ідеологами і вкладений через «общественное сознание» як «правильная картина мира»

в «міровоззреніє» мас. І парадигма «русского міра» містить у собі сакральну фабулу, спираючись на яку легалізується як нормальний зв'язний спосіб поведінки, героїзуються злочинці, легендизуються «правильні» (логічно висновувані з парадигми «русского міра») псевдоісторичні наративи й «істинні» інтерпретації, накладаються «еталонні» оцінки сучасних подій, значення яких підпорядковується єдиній меті — втіленню «русского міра» за будь-яку ціну. І уся ця штучно змонтована ідеологічна конструкція оголошується обов'язковою — каркасом «єдномислія». Через трансляцію різними засобами, включно із релігійними проповідями, цього світоглядного каркаса у свідомість мас, індивідуальні свідомості стають ніби клонами цієї парадигми «русского міра».

І в ситуації кремлівської диктатури, яка повністю підпорядковувала своїм пропагандивно-ідеологічним вимогам усі соціалізаційні й інформаційні інститути, включно із релігійними організаціями, вирватися із зашморгу необхідності транслювати саме «правильні» меседжі-гасла замість особистих думок чи теологічних формул є неможливим⁴. Тож замість суспільства у РФ маємо парадигмально згуртованого й загартованого в ненависті до **Інших** Голема. Кожна клітина якого хоче чи не хоче (особистісної свободи волі нема через відсутність попиту та спроможності), а транслює «єдномисліє» і стає органом, частиною цілого, замінним елементом системи, якою рухає жага всевладдя та всепоглинання. Якщо людина як вільна, потенційно творча, відкрита й відверта на щирі комунікації з Іншим (світом, природою, Богом, людьми) суб'єктність спростовується, то часопростір згортається жалюгідним папірцем, що кидається під ноги «величній» меті перекроювання всесвіту за кремлівськими лекалами.

Що ж до метафізики, то те, що тут керує природою, суспільством, людиною і людством, часом і простором, накладаючи їм межі та рамки, правила та ймовірну остаточну скінченність (культ смерті, застосування зброї масового ураження, погрози ядерною зброєю глобальному світу тощо), є цілковитим породженням світу поцейбічного, продуктом виродженого людства у його збожеволілій від спраги влади та крові «русскій» частині. І характеризується накиданням партикулярного інтересу правлячої верхівки Кремля необхідною умовою збереження світу цілком. Воно неприродне, бо ж усе природне прагне жити та примножувати життя, а не сіяти смерть і виродження заради нескінченного поглинання ресурсів. Але не

⁴ Для ілюстрації: Репресії щодо будь-якого вільнодумства в оцінці війни РФ проти України. Так мешканця Москви Ю.Коховця засудили до 5 років за участь в опитуванні «Радіо Свобода» — його висловлювання не вписувались в офіційну «правильну картину міра»: «Коховця признали виновным в распространении «фейков» о российской армии по мотивах политической ненависти» (<https://t.me/radiosvoboda/79515>).

надприродне. Бо ненавидить **Іншого** як неналежного системі, тож і принципово незалежного від сили і влади в системі. Воно протистоїть Творінню через ненависть до **Іншого**, і прагне це Творіння в його розмаїтті знищити, уніфікувавши через «послушання» до «єдномислія».

Симулякрійна позиція спростовує дійсність, опосередковує досвід людини «правильної картини міра», в якій відсутні або вкрай спотворені (іноді аж до категорично іншого змісту) головні світоглядні ідентифікатори: гідність, свобода, правда, мир, світ, людина, священне, добро, зло, самовідданість, гріх, Господь, вбивця, істина, брехня. Представники «руського міра» принципово не розуміють розмаїття світу та самотності суб'єктів взаємодії. Оскільки дійсність сприймають крізь призму парадигми «руського міра», у якій відсутня опція присутності **Іншого** й невідокремленого. Для них їхнє неприродне («гасударство», «русская імперія, СРСР, Російська Федерація» — «єдине наше Отечество», «наша історическая Родина») і є священним джерелом та рушійною силою їхньої ж «цивілізаторської» місії та діяльності.

Зафіксуємо тут важливу для нас обставину аналізованої локальної події: по обидва боки фронту російської загарбницької війни проти України можуть перебувати представники нібито тих самих конфесій та релігій. Звичайно, з урахуванням різниці кількості різноконфесійних вірян у РФ та в Україні й, відповідно, в російській армії та в українському війську. Зауважимо, що в українському варіанті співвідношення конфесійної належності буде не тотожним загальносуспільному показнику, адже є конфесії, які підкреслено накидають «пацифістичні» настрої на свідомість вірних, а є ті, які формують патріотичні переконання та підтримують прагнення захистити Батьківщину.

Також ми пам'ятаємо, що частина конфесій які вільно функціонують в Україні, заборонені або ж утискаються у РФ (Свідки Єгови, УГКЦ, ПЦУ, Церква «Нове покоління», інші протестантські церкви та ісламські напрямки). Кремль толерує і підтримує саме ті релігійні організації, які виконують ідеологічну функцію в обґрунтуванні релігійною риторикою ідеологеми «руський мір» та загарбницької політики РФ. Але ми собі за мету поставили тут аналізувати не інституційний, а метафізичний вимір.

Тож при аналізі цієї події в українських філософів-релігієзнавців виникатиме принаймні декілька питань:

— Чи той самий Бог в українських і «руських» православних?

— І як ото бути з тією ідеальною спільнотою (православною церквою) в яку мають соборно з'єднуватись усі православні?

— І як тоді сприймає цю зафільмовану мить Сам Христос як той іманентно-трансцендентний суб'єкт, свідомістю якого спасаються та жертвою якого викупаються для життя вічного всі члени Православної спільноти?

За аналогією ті самі питання (з варіативністю у відповіді згідно з конкретними віроповчальними умовами) можна поставити і для інших конфесійних (релігійних) ідентичностей. Що ситуативно вже робилось українськими мусульманами, кришнаїтами, іудеями, які намагались з'ясувати, що ж змушує їхніх нібито одновірців рекрутуватись до загарбницького російського війська і йти вбивати українців та окупувати Україну. Декларативна гаслова мотивація «асвабаждать Святую Русь» не витримує жодного раціонального аналізу. Особливо, коли про ту Святую Русь розповідають мусульмани, буддисти чи кришнаїти. Уся сакральна легітимація загарбницької війни найчастіше виявляється лише зручним камуфляжем для індивідуального меркантильного інтересу (заробити гроші, зняти судимість, отримати якісь життєві перспективи) маленького гвинтика / нищого раба великої ненаситної і всежирущої системи («гасударства») РФ.

І цей, озброєний до можливості знищити цілий світ, заряджений ненаситною жадобою, негасимою жагою та нестримною ненавистю монстр прагне лише присвоювати і пожирати, завойовувати **чуже** і примушувати **інших**. Усе, наявне в дійсності, до чого може дотягнутись — розтоптати, розпорошити на складники й безвільні елементи, зжерти і перетравити на власний ресурс для продовження свого існування та збільшення своєї влади і поширення впливу. Такою є природа цього штучно зіпленого Голема, утримуваного грубою силою, ненавистю до інших, ідеологією «Великої русской імперії / нашей общей родини», кров'ю і жахом поневолених індивідів, приниженням і зневоленням підкорених народів, месіанськи-цивілізаторським ідолопоклонським етатизмом з опертям на міфологію «Святої Русі» в її «великій історії» та «великих перемогах».

Він не творець чогось нового і живого, а пожирач **інших** і чужого, його місія — не будувати, а руйнувати і захоплювати силою. Ним керують інстинкти пожирання для виживання, натхненні ненавистю до живого та **Іншого** і прагненням всевладдя для набуття нескінченного ресурсу для розширення свого впливу та добудови свого мертвого, але ненаситного, тіла. І кожен елемент чи гвинтик цієї системи має ті самі прагнення та характеристики, інстинкти та мету. Цьому впродовж сторіч навчали в Московії-Росії кожного, хто хотів вижити — «єдиномисліє» і «послушаніє»: «правільное міровоззреніє» висловлене офіційними речниками «істини» — компартією чи РПЦ, що транслуються офіційними джерелами інформування населення (газетою «правда» чи проповідями офіційних церков/релігійних організацій), та «правільное поведіння», що сприяє індивідуальному виживанню в умовах жорсткої диктатури й репресивної системи переформатування індивідів у разі, якщо вони випадають із матричного взірця. Тож кожним рухає не якась вища чи сакральна мета, а інстинкт виживання коштом інших, посилений єдиним

комплексом компенсації власної нікчемності — безкарністю у вчиненні злочинів проти інших, на які вкаже система як на ворогів.

То що ж з ідеальною спільнотою співвірців однієї конфесії, якщо вони знаходяться на різних включених позиціях в локусі однієї події:

1) **дійсній**, яка спираючись на актуальне співпричетно з іншими відкриває майбутнє (для чого захищає живе правдиве теперішнє як темпорально та просторово втілене Творіння) для вільного висловлення Слова Божого в конкретному контекстуальному значенні;

2) **симулякрійній**, яка трощить і хаотизує, руйнує і трансформує дійсність заради втілення конкретної моделі світу, вибудованій на партикулярному інтересі кремлівської диктаторської системи?

Навіть якщо ми знівелюємо цю категоричну несумісність протиборних суб'єктів, один з яких (українці) прагне захиститись і захистити Український світ як частину глобального, опертого у своєму цивілізаційному розвитку на загальноновизнані людські цінності світу, а інший («руськіє») перебріхує історію та нищить дійсність, спростовуючи нас, викреслюючи і витираючи правду про події та вилучаючи згадку про нас у свідомості людства, — нам не вдасться знайти спільного знаменника для узгодження якогось спільного майбутнього. Бо вони прийшли нас знищити, але ми маємо вижити й вистояти, захистити свій світ і утвердити свої цінності, аби Слово Боже промовлялось українською в повноті Господнього розмаїтого Творіння.

Отже, конфесійна ідентичність, переламана лінією фронту, руйнується. Бо в одній ідентичній спільноті (ґрунтованій на сакрально вкорінених цінностях) не можуть перебувати захисники і вбивці, будівники і руйнівники, щиросердні волелюби й ниці підступні раби, правдориби та брехуни. Тим більше не може бути тим самим для них Бог. І мова не про те, що я не хочу того спасіння, у якому буду разом із вбивцею дітей мого народу. Мова про те, що для нас принципово неможливе те саме спасіння і та сама вічність. Та я маю надію, що їхня вічність буде пекельною. Бо їхній божок не Творець світу, а руйнівник і перебріхувач. Звідси випливає, що ті релігійні організації, які прислужують ідеологічно і пропагандивно Кремлю, зраджують свою конфесійну ідентичність, бо підміняють сакральне надприродне ідолопоклонським етатизмом — замість служити Богові, прислужують Кремлю.

ДЖЕРЕЛА

- Бистрицький, Є. (2023). До онтології війни: чому військові дії, а не мирні переговори. *Філософська думка*, (2), 74—98. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.074>
- Богословські аспекти доктрини/ідеології «руського міра»*. (2024). Тези круглого столу / За ред. д. н. з богосл., проф., прот. О. Трофимлюка; д. філос. н., проф. О. Сагана; д. н. з богосл., прот. А. Дудченка та ін. Київ: Київська православна богословська академія.

- Георелігійні процеси і конфесійні трансформації в Україні.* (2023). Колективна монографія / За ред. О. Сагана. Київ: Світ знань. Взято з: <https://drive.google.com/file/d/1cGui9VMY7K6Uvo-x24CRTIxVtsz1im4J/view>
- Глобалізація і культурна ідентичність: український вимір.* (2018). Монографія / О. Білий, О. Гомілко, С. Лозниця, В. Вовк, С. Пролеєв, В. Шамрай, С. Шліпченко. Київ, Наукова думка. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1HFX4hdDOU_6lJd4BmtQIrgQl8fmpbrVL/view
- Горкуша, О. (2017) Міжконфесійний діалог в сучасній Україні: спонуки, умови, мета, суб'єкти, рівні порозуміння. (2017). *Українське релігієзнавство*, 83, 45—60. <https://doi.org/10.32420/2017.83.768>
- Горкуша, О. (2023). Термінологічний фронт: «руський мір» в релігійно-конфесійній риториці (наука про релігійне сприймання екзистенціального вибору). *Філософська думка*, 1, 26—44. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.026>
- Горкуша, О., Филипович, Л. (2021) Концепт «Український світ» як когнітивний ідентифікатор життєвого простору сучасних українців (філософсько-релігієзнавчий аналіз). (2021). *Українське Релігієзнавство*, 93, 13—31. <https://doi.org/10.32420/2021.93.2218>
- Ермоленко, А.М. (2021). *Дискурс. Комунікація. Моральність*. Монографія. Київ: Наукова думка. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1y16HUm4gzQawA-vpCdvI4Kz0XO2_4n1q/view
- Ідентичність людини: філософсько-антропологічний аналіз.* (2023). Монографія [В. Загороднюк, Г. Шалашенко, В. Козачинська, Т. Лютий, Н. Хамітов, Г. Коваadlo, Л. Солонько, А. Дондюк, С. Вишинський, К. Малеев]. Київ: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ. Взято з: <https://drive.google.com/file/d/1TDQ1-ZolfZDwtb8asHhKi8CFelafxXXeP/view>
- Інший та чужість в глобальному світі.* (2024). Колективна монографія [С. Пролеєв, Є. Бистрицький, Р. Зимовець, Р. Кобець]. Київ: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1xZ7fWrtXVA61hY8N_fAjLmWHF2g9KEJn/view
- Йосипенко, С. (2024). Від справедливої війни до справедливого миру. моральні принципи та межі компромісів у воєнний час. *Філософська думка*, 4, 87—112. <https://doi.org/10.15407/fd2024.04.087>
- Коваadlo, Г. (2024). Війна та феноменологічні наративи в сучасних філософсько-антропологічних дослідженнях. *Філософська думка*, 4, 73—86. <https://doi.org/10.15407/fd2024.04.073>
- Криза ідентичності: історико-філософський контекст.* (2021). Монографія / За ред. В. Ляха. [В. Лях, А. Льбіна, О. Йосипенко, Я. Любимий, К. Райда, Р. Самчук, Л. Ситніченко, А. Усик, С. Шевченко]. Київ: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. Взято з: <https://drive.google.com/file/d/1b7m6hJnnpg-IKW3Z6D8F-bXs8Q3i3jEKjl/view>
- Проблема людини в українських реаліях: есенційні та екзистенційні виміри.* (2020). Монографія. Київ: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1SzbAbfusKRdq_gqsM32OVE5NrEeY1IJD/view
- Релігія і війна: сучасний український контекст.* (2024). Колективна монографія / За ред. Г. Кулагіної-Стадніченко, О. Недавної. Київ: Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ. Взято з: <https://drive.google.com/file/d/1HWBmRyjevHdezrNThl-sywyQYA8Cqge7D/view>
- Український світ в його релігійних вимірах.* (2022). Колективна монографія / За ред. проф. Л. Филипович, проф. А. Арістової. Київ: Світ знань; Інститут філософії

- ім. Г.С. Сковороди НАНУ. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1FhWP6mH_76WKJ6tzoMtQrxsEevx6KLVu/view
- Филипович, Л., Титаренко, В., Горкуша, О. (2023). Контекстуалізація як один із головних методологічних підходів релігієзнавчого дослідження в період російсько-української війни. *Філософська думка*, 1, 7—25. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.007>
- Шалашенко, Г. (2020). Сучасний запит на людяність: обтяжливий пафос чи нагальна потреба виживання? У: *Проблема людини в українських реаліях: есенційні та екзистенційні виміри*. Монографія (сс. 28—63). Київ: Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАНУ. Взято з: https://drive.google.com/file/d/1SzbAbfusKRdq_gqsM32OVE5NrEeY1IJD/view
- Шамрай, В. (2023). Війна як знецінення цінностей у глобальному світі. *Філософська думка*, 4, 5—20. <https://doi.org/10.15407/fd2023.04.005>

Received 14.02.2025

Accepted for publication after review 18.03.2025

Signed for printing 18.08.2025

REFERENCES

- Bystrytsky, Ye. (2023). To the ontology of war: why warfare but not peaceful negotiations. [In Ukrainian]. *Filosofska Dumka*, (2), 74—98. <https://doi.org/10.15407/fd2023.02.074> [=Бистрицький 2023].
- Theological aspects of the doctrine/ideology of the “Russian world”. (2024). Round table theses / Ed. by Dr. of Theology, Prof., Archpriest O. Trofimlyuk; Dr. of Philosophy, Prof. O. Sagan; Dr. of Philology, Archpriest A. Dudchenko et al. [In Ukrainian]. Kyiv: Kyiv Orthodox Theological Academy. [=Богословські 2024].
- Geo-religious processes and confessional transformations in Ukraine*. (2023). Collective monograph / Ed. by O. Sagan. [In Ukrainian]. Kyiv: Svit Znan'. <https://drive.google.com/file/d/1cGui9VMY7K6Uvo-x24CRTIxVtsz1im4J/view> [=Георелігійні процеси 2023].
- Globalization and Cultural Identity: Ukrainian Dimension*. (2018). Monograph / O. Bilyi, O. Homilko, S. Loznytsia, V. Vovk, S. Proleiev, V. Shamrai, S. Shlipchenko. [In Ukrainian]. Kyiv: Naukova Dumka. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1HFX-4hdDOU_6Jd4BmtQIrgQL8fmpbrVL/view [=Глобалізація 2018].
- Horkusha, O. (2017). Interconfessional dialogue in modern Ukraine: impulses, conditions, purpose, subjects, levels of understanding. (2017). [In Ukrainian]. *Ukrainian Religious Studies*, 83, 45—60. <https://doi.org/10.32420/2017.83.768> [=Горкуша 2017].
- Horkusha, O. (2023). Terminological front: “ruskiy mir” (“russian world/peace”) in religious and confessional rhetoric (the science of religion perception of existential choice). [In Ukrainian]. *Filosofska Dumka*, 1, 26—44. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.026> [=Горкуша 2023].
- Horkusha, O., Fylypovych, L. (2021). The concept of “Ukrainian world” as a cognitive identifier of the living space of modern Ukrainians (philosophical and religious analysis). (2021). [In Ukrainian]. *Ukrainian Religious Studies*, 93, 13—31. <https://doi.org/10.32420/2021.93.2218> [=Горкуша, Филипович 2021].
- Yermolenko, A.M. (2021) *Discourse. Communication. Morality*. [In Ukrainian]. Kyiv: Naukova Dumka. https://drive.google.com/file/d/1y16HUm4gzQawA-vpCdv14Kz0XO2_4n1q/view [=Єрмоленко 2021].

- Human Identity: Philosophical and Anthropological Analysis*. (2023). Monograph. [V. Zagorodnyuk, G. Shalashenko, V. Kozachynska, T. Lyuty, N. Khamitov, G. Kovadlo, L. Solonko, A. Dondyuk, S. Vyshinsky, K. Maleev]. [In Ukrainian]. Kyiv: H. S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1TDQ1ZolfZDwtb8asHHKi8CFelafxXXeP/view> [=Ідентичність 2023].
- The Other and Strangeness in the Global World*. (2024). Collective Monograph [S. Proleiev, Ye. Bystrytsky, R. Zymovets, R. Kobets]. [In Ukrainian]. Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1xZ7fWrtXVA-61hY8N_fAjLmWHF2g9KEJn/view [=Інший 2024].
- Yosypenko, S. (2024). From a just war to a just peace. moral principles and limits of compromises in wartimes. [In Ukrainian]. *Filosoofska Dumka*, 4, 87—112. <https://doi.org/10.15407/fd2024.04.087> [=Йосипенко 2024].
- Kovadlo, G. (2024). War and phenomenological narratives in contemporary philosophical-anthropological research. [In Ukrainian]. *Filosoofska Dumka*, 4, 73—86. <https://doi.org/10.15407/fd2024.04.073> [=Ковадлю 2024].
- Identity Crisis: Historical and Philosophical Context*. (2021). Monograph / Ed. by V. Lyakh. [V. Lyakh, A. Ilyina, O. Yosypenko, Ya. Lyubyvyi, K. Raida, R. Samchuk, L. Sytnichenko, A. Usyk, S. Shevchenko]. [In Ukrainian]. Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1b7m6hJnnpgIKW3Z6D8Fb-Xs8Q3i3jEKjl/view> [=Криза 2021].
- The Problem of Human in Ukrainian Realities: Essential and Existential Dimensions*. (2020). Monograph. [In Ukrainian]. Kyiv: H. S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1SzbAbfusKRdq_gqsM32OVE5NrEe-Y1IJD/view [=Проблема 2020].
- Religion and War: Current Ukrainian Context*. (2024). Collective Monograph / Ed. by G. Kulagina-Stadnichenko, O. Nedavniya. [In Ukrainian]. Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: <https://drive.google.com/file/d/1HW-BmRyjevHdezrNthlcwywQYA8Cqge7D/view> [=Релігія 2024].
- The Ukrainian World in Its Religious Dimensions. (2022). Collective monograph / Ed. by prof. L. Filipovych, prof. A. Aristova. [In Ukrainian]. Kyiv: Svit Znan'. H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1FhWP6mH_76WKJ6tzoMtQrxsEevx6KLVu/view [=Український світ 2022].
- Fylypovych, L., Tytarenko, V., Horkusha, O. (2023). Contextualization as one of the main methodological approaches of religious studies research during the russian-ukrainian war. [In Ukrainian]. *Filosoofska Dumka*, 1, 7—25. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.007> [=Филипович, Титаренко, Горкуша 2023].
- Shalashenko, G. (2020). The Current demand for humanity: burdensome pathos or urgent need for survival? [In Ukrainian]. In: *The Problem of Man in Ukrainian Realities: Essential and Existential Dimensions*. Monograph (pp. 28—63). Kyiv: H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NASU. Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1SzbAbfusKRdq_gqsM32OVE5NrEe-Y1IJD/view [=Шалашенко 2020].
- Shamrai, V. (2023). War as a devaluation of values in the global world. [In Ukrainian]. *Filosoofska Dumka*, 4, 5—20. <https://doi.org/10.15407/fd2023.04.005> [=Шамрай 2023].

Отримано / Received 14.02.2025

Прийнято до друку після рецензування 18.03.2025

Опубліковано / Published 18.08.2025

Oksana HORKUSHA,

PhD in Philosophy,

Senior Research Fellow at the Department of Religious Studie,

H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine,

4, Triohsviatytska, Kyiv, 02000

slovosvit@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4751-6616>

ONTOLOGICAL-ANTHROPOLOGICAL DICHOTOMY
AND METAPHYSICAL INCOMPATIBILITY
OF THE "RUSSIAN WORLD" AND THE UKRAINIAN WORLD

The ideas about the world and man on the worldview maps of the Ukrainian world and the «russkii mir» are mutually exclusive. This is actually the reason for one of the Kremlin's stated goals of this war: the «denazification» of Ukrainians, which actually means the destruction of our identity in all cultural and intellectual discourses. In the system of identities of a person, religious, church and confessional identity are connected with civil identity, because a believer of a particular denomination realizes himself at the same time as a citizen of a particular country; and historical, discursive-basic for the «memory of the family» and understanding of one's own origins, place in modernity and socio-civilizational perspectives. A whole spectrum of confessions is simultaneously present in both Ukraine and Russia. Moreover, these confessions often have a common origin due to a long historical period during which the territory of Ukraine, due to previous occupation by Muscovy, existed as part of the Russian Empire or the Soviet Union (an imperial clone of Muscovy in the last century). For thirty years, the confessional development of independent Ukraine took place independently or at a distance. Muscovy's war of aggression against Ukraine raised the question of the commonality/incompatibility of those confessions whose representatives were on different sides of the front. In the article, we will find out whether the doctrinal discourses of these confessions are connected with the worldview maps of the «russkii mir» and the Ukrainian world? How do they answer fundamental metaphysical questions about the meaning of life and the price of human death, about the possibility of destroying part of the actualized world in light of the expediency of modern war and the specific frontline situation, where Orthodox, Catholics, Muslims, pagans, Protestants, supported by their religious preachers, are on different sides?

The author compares the two included positions of the subject regarding reality: 1) real (typical for Ukrainians, in which the subject is included in the event, perceives reality as an ontological given, with which, in interaction with others who are also in this event and share the same (adequate reality) worldview parameters and self-define as a conscious responsible actor, including God (for believers), co-creates the future taking into account the past and the jointly formulated proper; 2) simulacrum, inherent in the bearers of the «russkii mir», in which their worldview model is recognized as exemplary, while reality is refuted, destroyed, and becomes material for the embodiment of the «correct picture of the world» imposed by the Kremlin. Accordingly, being on the battlefield from different sides (Ukrainians defending their world and actualized life, and Russians who want to destroy Ukraine and Ukrainians), representatives of the same religions cannot actually profess the same God, for the same Lord cannot be the Creator and the Destroyer, the author of the real world and the Liar who imposes his lies on the world.

Keywords: *identity, worldview, ontological map, anthropological ideas, metaphysical beliefs, war, religion, «russkii mir», Ukrainian world.*